

از اویی به هر دو سرای ارجمند
گسسته خرد پای دارد به بند به

دفترچه معرفی دوره آموزشی

تیزفکری

«تیزفکری؛ ارتقاء مهارت‌های تفکر نقادانه»

به اضافه سرفصل‌های اصلی دوره تیزفکری در زندگی روزمره

حامد صفایی پور

۱۳۹۸

تیزفکری؛ ارتقاء مهارت‌های تفکر نقادانه

۱. معرفی دوره آموزشی «تیزفکری»

«تیزفکری» نخستین دوره بلند مدت با هدف ارتقاء مهارت‌های «تفکر نقادانه» در کشور است. «تفکر نقادانه» یکی از مهارت‌های اصلی زندگی است که در بردارنده شماری از آمادگی‌ها و مهارت‌هاست که اندیشه‌شیدن را از فرایندی از روی عادت و غالباً آمیخته به خطاها، خودمحموری‌ها و فریب‌های ذهنی به فرایند تاملی (ناظرانه) و سنجش‌گرانه تبدیل می‌کند. این کار از طریق تکرار و تمرین به مثال‌های روزمره آغاز شده و می‌تواند تا سطحی در ارتباط با فعالیت‌های حرفه‌ای فکری - برای مثال نظریه‌پردازی و نقد علمی - ادامه یابد. «تفکر نقادانه» را می‌توان نوعی فلسفیدن یا به بیان دقیقتر «فلسفه‌ورزی سبک» نامید که هم‌چون فلسفه، بر نحوه اندیشیدن، استدلال‌ورزی، پرسش‌گری، گفت‌وگو، مطالعه، پژوهش و نگارش تاثیرگذار است.

مخاطب آموزش‌ها در «تفکر نقادانه» در سطح عمومی، هر فردی است که به ارتقاء کیفیت زندگی از طریق ارتقاء کیفیت اندیشیدن علاقه دارد. در سطح حرفه‌ای، برای مثال، امروزه، «تفکر نقادانه» در زمینه پرورش معلمانی با توانایی هدایت بحث (تدریس مناقشه‌ای)، پرورش مدیرانی با توانایی «وزن‌دهی متناسب به اطلاعات» (مدیریت مبتنی بر شاهد) و پزشکان و پرستارانی با حذف خطاها در تشخیص و درمان بیماری‌ها، از مخاطبان اصلی مهارت تفکر نقادانه هستند. «تفکر نقادانه» در کل، به پویایی و اثربخشی زندگی فرد کمک شایانی می‌کند.

رویکرد تدریس در این دوره استفاده از روش‌های گوناگون «تدریس فعال» از قبیل یادگیری از طریق بحث و گفت‌وگو، تمرین‌های متنوع و خلاق کلاسی با استفاده از «کتاب تمرین»، یادگیری از طریق ایفای نقش، آزمون‌های توصیفی، نگارش یادداشت‌های تاملی شخصی و غیره پیش‌بینی شده است.

دوره آموزشی «تیزفکری» در دومین سال برگزاری (۱۳۹۸)، در قالب چهار کارگاه برگزار می‌شود. در ادامه به مهمترین سرفصل‌های هر کارگاه اشاره خواهد شد.

۲. معرفی بخش‌های «تیزفکری»

۲.۱. کارگاه اول: تیزفکری در زندگی روزمره

کارگاه «تیزفکری در زندگی روزمره» در بردارنده چهار سرفصل کلی است. این چهار سرفصل شامل: «تفکر نقادانه»، «مغالطه‌شناسی»، «پرسشگری نقادانه» و «گفت‌وگوی نقادانه» است. در موضوع دوم (مغالطه‌شناسی) با رایج‌ترین مغالطه‌ها در محاوره‌ها آشنا می‌شویم؛ هدف این است که ذهن ما با این الگوهای شبه‌استدلالی آشنا شده و مهارت تشخیص و پرهیز از آن‌ها را بیابد. در موضوع سوم با چگونگی «پرسشگری نقادانه»، انواع پرسش‌ها، پرسش‌های هدایت‌گر بحث و پرسش‌های سقراطی آشنا می‌شویم. در موضوع چهارم به تعریف «گفت‌وگو»، «مناظره» و «مذاکره» و توصیف تصویرها و استعاره‌های

گوناگون از گفت‌وگو خواهیم پرداخت؛ همچنین نکاتی را در روش‌شناسی و روان‌شناسی «اختلاف» در میان خواهیم گذاشت. در کل انتظار می‌رود، مباحث و رویکردها کارگاهی و مساله محور این دوره به ایجاد توانایی‌های اولیه در جهت سنجش‌گرانه‌اندیشی و ارتقاء تفکر نقادانه در زندگی رومزه کمک نماید.

کارگاه دوم: تیزفکری در استدلال‌ورزی

دوره «تیزفکری در استدلال‌ورزی» گامی تکمیلی در ادامه دوره نخست است. کانونی‌ترین فعالیت عقل در معرفت‌شناسی معاصر، استدلال‌ورزی است؛ فعالیتی که به سبک سنگین کردن دلایل درباره هر پردازد. مهارت استدلال‌ورزی، سطحی به نسبت حرفه‌ای‌تر از مهارت‌های عام تفکر نقادانه است که در دو بخش مهارت‌های تشخیص، بازسازی و ارزیابی استدلال (استدلال قیاسی و استدلال غیر قیاسی (استدلال با نتایج محتمل)) ارائه خواهد شد. همچنین چگونگی نگارش یک نوشته انتقادی در قالب توصیف «روندنمای نقد» آموخته می‌شود.

اهمیت این دوره از اینروست که در دوره‌های عمومی تفکر نقادانه، غالباً، سطح بحث به سطح استدلال‌ورزی نقادانه نمی‌رسد و دیگر، بخش ارزیابی استدلال به صورت مجمل ارائه می‌شود اما در این کارگاه شخص توان بیان و نگارش نقدی مستدل، روشمند و منصفانه را خواهد یافت و از توانایی‌های خود در تشخیص استدلال و ارزیابی آن بهره می‌برد.

کارگاه سوم: تیزفکری در پژوهش

«تیزفکری در پژوهش» سومین دوره از دوره‌های آموزشی «تیزفکری» است. محتوای اصلی این دوره بر اصلی‌ترین مهارت‌ها در «تفکر پژوهشی» و دانش پژوهشی نقادانه متمرکز است. مخاطب اصلی این کارگاه می‌تواند دانشجویان و به طور خاص دانشجویان تحصیلات تکمیلی باشند که لازم است در انجام پژوهش و نگارش مقالات پژوهشی به استانداردهای دانش پژوهشی نقادانه توجه داشته باشند. آشنایی با تفکر پژوهشی، خلاقیت در پژوهش، راهبردهای کلان مطالعه و تحصیل، برنامه‌ریزی پژوهشی به منظور انجام پژوهش‌های ارزشمند، آشنایی با انواع کتاب و منابع اطلاعاتی و آسیب‌شناسی پژوهش در ایران از بخش‌های اصلی این کارگاه است. ممکن است بخشی از این کارگاه در یکی از کتابخانه‌های معتبر شهر برگزار شود.

کارگاه چهارم: تیزفکری در نگارش

شما می‌توانید یک نامه عاشقانه یا دل‌نوشته شخصی را به هر سبک و سیاقی بنویسید اما نوشتن یک تکلیف درسی، گزارش کار، مقاله و تحقیق دانشگاهی چنین نیست. در این‌گونه نوشته‌ها لازم است ایده‌های خود را به صورت روشن و منسجم در کنار یکدیگر بیاورید تا خواننده را به منظورتان، آگاه نموده و او را به سمت قبول باور، اتخاذ تصمیم یا انجام عملی ترغیب

کنید. پس باید متنی با قدرت «اقتناع مخاطب» بنویسید و این نیاز شما به اقتناع مخاطب، همان مهارتی است که لازم نیست در نوشتن یک دل‌نوشته شخصی داشته باشید.

نخستین و بنیادی‌ترین بخش از مهارت نگارش آکادمیک (دانشگاهی)، مهارت «پاراگراف‌نویسی» یا «بندنویسی» است. بند یا «بندنوشت» واحد بنیادین هر نوشته است که نگارش آن همه اصول و قواعد لازم برای نگارش هر نوشته‌ای را داراست و اهمیت «بندنویسی» در توجه به همین نکته است. بندنویسی نخستین و مهمترین مرحله نگارش دانشگاهی است. قواعد نگارش دانشگاهی در قواعد روش تحقیق و تفکر نقادانه ریشه دارد. در واقع اگر چه موضوع «روش تحقیق» و «نگارش تحقیق» دو موضوع جداگانه و متفاوت هستند اما نگارش دانشگاهی در بردارنده فرایندها و روش‌هایی است که زیربنای یک نوشته تحقیقی را فراهم می‌سازد. از اینرو ضعف نویسنده در نگارش دانشگاهی، به سست شدن و کم‌ارزشی آثار تحقیقی او منجر می‌گردد. البته تنها کاربرد نگارش دانشگاهی انتشار مقالات علمی و پژوهشی نیست. یک خانم خانه‌دار نیز اگر بخواهد صرفاً، تجربه‌های تربیتی و زندگی شخصی خود را به شیوه جذاب و درخوری با دیگران به اشتراک گذارد و از این طریق، به توسعه فردی، خودشکوفایی و حس رضایت و سودمندی بیشتری دست پیدا کند، به مهارت نگارش دانشگاهی و به خصوص «جستارنویسی» نیازمند است. در این کارگاه بندنویسی، جستارنویسی و کلیات مقاله‌نویسی از جهت توجه به ارزشهای تفکر نقادانه تبیین و تمرین خواهد شد.

معرفی طراح آموزشی و مدرس دوره:

حامد صفایی‌پور، دکتری فلسفه علم و فناوری (دانشگاه تربیت مدرس تهران) و پژوهشگر و مدرس «مهارت‌های اندیشیدن» است. وی استاد مدعو در گروه فلسفه غرب دانشگاه اصفهان و مدرس دوره‌های مهارت‌های تفکر نقادانه در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تهران است. سابقه فعالیت و محتوای برخی از آموزش او را در می‌توانید در سایت تیزفکری (SmartThinking.ir) دنبال نمایید.

safaeipour@SmartThinking.ir

HamedSafaeipour@gmail.com

نکته مهم: رویکرد آموزشی ما در این دوره، تدریس فعال و کارگاهی، فعالیت‌های گروهی و فردی متنوع، بحث کلاسی و حل تمرین‌های تکمیلی در کلاس و منزل است که در هر جلسه با به شکل خلاق و برانگیزاننده‌ای به اجرا خواهد آمد. آنچه در ادامه آمده است تنها مفاهیم کلیدی و علمی بحث را به تصویر می‌کشد و طرح درس و برنامه درسی این دوره نیست.

معرفی دوره نخست: تیزفکری در زندگی روزمره

مقدمه: «تیزفکری در زندگی روزمره» دربردارنده چهار سرفصل کلی است. این چهار سرفصل شامل: تفکر نقادانه، مغالطه‌شناسی، پرسشگری نقادانه و گفت‌وگوی نقادانه است. در ادامه توضیح کوتاهی در معرفی این چهار سرفصل و فهرست تفصیلی هر یک از آن‌ها آمده است.

یک؛ مهارت تفکر نقادانه

آشنایی با مهارت تفکر نقادانه یا سنجشگرانه^۱ اندیشی است. اولین دروس در معرفی تفکر نقادانه، کنارزدن تصوراتی است که (طبیعتاً) همراه با واژه‌های «نقد» و «انتقاد» به ذهن خطور می‌کند. واژه نقد کردن (criticize)، در هر دو زبان فارسی و انگلیسی، دو معنای متداول دارد؛ نخست به معنای عیب‌جویی، خرده‌گیری، انتقاد و گاهی رد کردن چیزی؛ و دیگر، به معنای غلبه^۲ جویی در بحث و مجادلات لفظی. اما، به واقع، مراد از سنجشگرانه‌اندیشی (critical thinking) هیچ^۳ یک از این^۴ها نیست و گستره معنایی بیشتر و متفاوت^۵تری دارد.

تفکر نقادانه یک فلسفه یا به عبارت دیگر فلسفه‌ورزی سبک است. تفکر نقادانه دربردارنده شماری آمادگی‌ها، دانش‌ها و مهارت‌هاست که فرد را در بررسی ریزبینانه^۶ باورها، گفته‌ها و شنیده‌ها، آماده و ورزیده می‌کند. چنین فردی سنجیده‌تر فکر می‌کند و برای نمونه، مهارت‌های درخوری در بررسی ادعاهای کشف^۷ پیش‌فرض‌ها و شفاف‌سازی مفاهیم دارد.

از تبعات تحصیل این مهارت پویایی شخصیت فرد و دستیابی به فضیلت‌های فکری است. در نتیجه تثبیت این مهارت اهداف رفتاری از قبیل دوری از درشت‌گویی و نفرت پراکنی، تندخویی و تنش‌آفرینی، تعصب و لجاجت با روحیه مبنی بر آرامش بررسی و انعطاف در گفتار و رفتار جانشین می‌شود. تمایل به ریشه‌شناسی

و ریشه یابی در مواجهه با مسائل، دلیل خواهی و ارائه دلیل، آگاهی از مغالطه‌ها، هنر شنیدن فعال و همدلانه و ... در پرتو ایجاد رشادت فکری و انصاف در داوری به وجود می‌آید.

این مهارت‌ها می‌تواند سایه خود را در همه فعالیت‌های فکری، مواردی از قبیل نگارش اندیشمندانه ۲ (تأملی) (reflective writing)، مطالعه متمرکز (close reading)، گفت‌و شنود (dialogue)، مناظره (debate)، مذاکره (negotiation)، تدریس چالشی (controversial teaching)، تصمیم‌گیری و حل مسئله بگستراند و سطح اثرگذاری این فعالیت‌ها را بالا ببرد.

روش آموزش تفکر نقادانه مبتنی بر تکرار و تمرین در اندیشیدن به مثال‌های روزمره و کاربردی است؛ تا رفته‌رفته، روحیه ریزبینی و نقادی را به عادت فکری و ملکه اخلاقی فراگیران تبدیل کند. پرورش روحیاتی هم‌چون رشادت فکری (assertiveness)، انصاف در داوری و طرح پرسش‌های به‌جا، از دیگر پیامدهای ورزیدگی در تفکر نقادانه است و این امر، به نوبه خود زمینه مناسبی را برای پویایی شخصیت فرد فراهم می‌کند. مخاطب تفکر نقادانه می‌تواند یک مدیر کارخانه، استاد دانشگاه، خبرنگار، پزشک، مجری برنامه‌های تلویزیونی، مربی کودک و هر فردی باشد که به افزایش عینیت، دقت و عمق گفته‌ها و نوشته‌هایش در عرصه عمومی و تخصصی اهتمام و دقت دارد.

سرفصل‌های مفهومی این بخش (تفکر نقادانه)

۱. ذهن فریکار شما
۲. سنجشگرانه‌اندیشی چه هست؟
۳. سنجشگرانه‌اندیشی چه نیست؟
۴. چه تاریخچه‌ای دارد؟
۵. چه اهمیتی دارد؟
- ۵,۱. تبیین درون‌دینی و فقهی فضیلت‌های فکری اهمیت مهارت تفکر نقادانه
۶. پیامدهای فرهنگی و اجتماعی ارتقاء تفکر نقادانه
- ۶,۱. سنجشگرانه‌اندیشی برای کودکان
۷. چه سطوحی دارد؟ (سطوح روان‌شناختی و مهارتی)
۸. الگوی برای ارتقاء در سطح اول
۹. چه بخوانیم؟
۱۰. جنبه‌ها و راهبردهای تفکر نقادانه

- ۱۰،۱،۱. جنبه‌های عاطفی تفکر نقادانه
- ۱۰،۱،۱،۱. مُستقل اندیشی
- ۱۰،۱،۱،۲. بیش‌یافتن به خودمحوری یا جامعه‌محوری
- ۱۰،۱،۱،۳. تلاش برای انصاف فکری
- ۱۰،۱،۱،۴. کاوش در افکاری که ریشه در احساسات دارند و احساساتی که ریشه در افکار
- ۱۰،۱،۱،۵. رشد در تواضع فکری و تعلیق قضاوت
- ۱۰،۱،۱،۶. رشد در شهامت فکری
- ۱۰،۱،۱،۷. رشد در تعهد راستین یا یکپارچگی فکری
- ۱۰،۱،۱،۸. رشد در استقامت فکری
- ۱۰،۱،۱،۹. رشد در اطمینان به خرد (عقل چینشگر)
- ۱۰،۱،۲. جنبه‌های شناختی تفکر نقادانه (گزینش برخی از سرفصل‌ها)
- ۱۰،۱،۲،۱. راهبردهای کلان
- ۱،۱،۱،۱،۱. پالایش عمومیت‌بخشی‌ها و مواظبت از ساده‌سازی‌های بیش از حد
- ۱،۱،۱،۲. مقایسه وضعیت‌های مشابه: گذردهی بیش‌ها به سیاق‌های تازه
- ۱،۱،۱،۳. رشد در منظر فرد: خلق یا بسط باورها، برهان‌ها، یا نظریه‌ها
- ۱،۱،۱،۴. ایضاح (/شفاف‌سازی) موضوعات، نتایج، یا عقاید
- ۱،۱،۱،۵. ایضاح و تحلیل (/واکاوی) معانی کلمات و عبارات
- ۱،۱،۱،۶. معیارهای در حال رشد ارزیابی: شفاف‌سازی ارزش‌ها و استانداردها
- ۱،۱،۱،۷. ارزیابی اعتبار (/وثاقت) منابع اطلاعات
- ۱،۱،۱،۸. پرسشگری عمیق: طرح پرسش‌ها و ریشه‌شناسی‌های با اهمیت
- ۱،۱،۱،۹. تحلیل و ارزیابی استدلال‌ها، تفسیرها، عقاید، یا نظریه‌ها
- ۱،۱،۱،۱۰. تولید یا سنجش راه‌حل‌ها
- ۱،۱،۱،۱۱. تحلیل یا ارزیابی اقدامات و سیاست‌ها
- ۱،۱،۱،۱۲. نقادانه خواندن: ایضاح یا نقادی متون
- ۱،۱،۱،۱۳. نقادانه شنیدن: هنر گفت‌وگوی بی‌صدا
- ۱،۱،۱،۱۴. نقادانه نوشتن: مهارت نگارش آکادمیک و تفکر پژوهشی
- ۱،۱،۱،۱۵. ساخت پیوندهای میان-رشته‌ای
- ۱،۱،۱،۱۶. دست‌ورزی در مباحثه سقراطی: ایضاح و زیر سوال بردن عقاید، نظریه‌ها، یا منظرها
- ۱،۱،۱،۱۷. استدلال‌ورزی گفت‌وگوشنودی: مقایسه مناظر، تفاسیر، یا نظریات
- ۱،۱،۱،۱۸. استدلال‌ورزی دیالکتیکی: ارزیابی مناظر، تفاسیر، یا نظریات
- ۱،۱،۱،۱۹. راهبردهای شناختی خرد
- ۱،۱،۱،۲۰. مقایسه و مقابله آرمان‌ها با عمل واقعی

- ۱,۱,۱,۲۱. اندیشیدن موشکافانه به اندیشیدن: به کاربردن واژگان سنجیده
- ۱,۱,۱,۲۲. توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های با اهمیت
- ۱,۱,۱,۲۳. بررسی و ارزیابی انگاشته‌ها (پیش فرض‌ها)
- ۱,۱,۱,۲۴. تمیز واقعیات مرتبط از نامرتبط
- ۱,۱,۱,۲۵. ساختن استنتاج‌ها، پیش‌داوری‌ها، یا تفاسیر رضایت‌بخش
- ۱,۱,۱,۲۶. ارائه دلایل و شواهد ارزیابی‌شده و واقعیات موجه
- ۱,۱,۱,۲۷. تشخیص تناقض‌ها
- ۱,۱,۱,۲۸. کاوش نتایج و تبعات (لوازم) [بحث]

۲. درون‌داشته‌های اندیشیدن

- ۲,۱. پیش فرض‌ها
- ۲,۲. مفهوم‌ها
- ۲,۳. تفسیر و استنتاج
- ۲,۴. اطلاعات
- ۲,۵. پیامدها و برآیندها
- ۲,۶. هدف‌ها
- ۲,۷. دیدگاه‌ها
- ۲,۸. پرسش‌ها

۳. سنجه‌های اندیشیدن

- ۳,۱. وضوح
- ۳,۲. دقت
- ۳,۳. تناسب
- ۳,۴. عمق
- ۳,۵. همه‌جانبه‌نگری
- ۳,۶. سازگاری منطقی
- ۳,۷. انصاف

۴. فضیلت‌های اندیشیدن

- ۴,۱. تواضع فکری (Intellectual Modesty)
- ۴,۲. اطمینان به خرد انسانی
- ۴,۳. صداق فکری
- ۴,۴. استقلال فکری
- ۴,۵. همگامی فکری

۴,۶. شهامت فکری

۴,۷. پشتکار فکری

دو؛ مغالطه‌شناسی

موضوع این بخش آشنایی و تمرین رایج‌ترین مغالطه‌ها در محاوره‌هاست. مغالطه در این درسگفتار الگوی تثبیت‌شده ذهنی‌ای هستند که بهت ورت خودآگاه یا ناخودآگاه در نقش استدلال قرار می‌گیرند اما به دلایلی دارای ساختار یقین‌آور و اتکاپذیری نیستند. در این درسگفتار رایج‌ترین مغالطه‌ها در دو دسته کلی مغالطه در مقام استدلال و مغالطه در مقام نقد و پاسخ‌دهی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

سرفصل‌های مفهومی این بخش (مغالطه‌شناسی)

۵. مغالطه‌ها در مقام دلیل آوردن

۵,۱,۱. دلیل ناکافی

۵,۱,۱,۱. چنگ زدن به نداستن

۵,۱,۱,۲. چنگ زدن به اقتدار کاذب

۵,۱,۱,۳. چنگ زدن به باور عمومی (مغالطه دموکراتیک)

۵,۱,۱,۴. چنگ زدن به عواطف

۵,۱,۱,۵. آه و اوه کردن!

۵,۱,۱,۶. قمار باز

۵,۱,۱,۷. توسل به ابهام

۵,۱,۱,۸. بیان بلاغی (زبان‌بازی)

۵,۱,۲. دلیل نامربوط

۵,۱,۲,۱. علت جعلی (مغالطه تعاقب)

۵,۱,۲,۲. تعمیم شتابزده

۵,۱,۲,۳. چنگ زدن به تجربه شخصی

۵,۱,۳. دلیل با پیش‌فرض نادرست

۵,۱,۳,۱. حذف دیگر احتمال‌ها

۵,۱,۳,۲. چند پرسش در یک پرسش

۵,۱,۳,۳. مصادره به مطلوب

۵,۲. مغالطه در مقام پاسخ‌دادن

۵,۲,۱. شخص ستیزی

۵,۲,۲. خود تو چی؟

۵,۲,۳. پهلوان پنبه

شیب لغزنده	۵,۲,۴
مسموم کردن چاه	۵,۲,۵
نسبی گرایی در امور عینی	۵,۲,۶
همسویی	۵,۲,۷

سه؛ پرسشگری نقادانه

پرسش‌ها هم‌زاد اندیشیدن اند؛ چنان‌که بتوانیم در هر مقام پرسش‌های سنجیده و راهگشا مطرح کنیم خواهیم توانست پیشرفتی در اندیشیدن داشته باشیم. آگاهی از فنون پرسشگری سنجشگرانه و آشنایی با ویژگی‌های انواع پرسش‌اهدافی شناختی و برای مریبان‌اهدافی تربیتی دارد. تاکید در طراحی این دوره درسی همراه نمودن این دو جنبه کلیدی مهارت پرسشگری است به شکلی که از فعالیت‌های شناختی در «پرسشگری سنجشگرانه» آثار تربیتی در پرورش قوه عقلانی مرتب‌ان، کودکان و نوجوانان نمودار شود. هنر پرسشگری مهمترین ابزار عمیق شدن، گسترده شدن، واضح شدن و پویا شدن اندیشیدن فرد است. این کارگاه دربردارنده سرفصل‌هایی در توجه به مفهوم، ابزارها، پیامدهای پرسشگری و روش‌های پیاده‌سازی آن در کلاس درس، حلقه کاندوکاو و گفت‌وگوی متاملانه است. این مهارت‌ها فرد را در مقام مربی و هدایت‌گر بحث در حلقه کاندوکاو و گفت‌وگو زمینه‌ساز آموزش و یادگیری تفکر محور قرار می‌دهد.

سرفصل‌های مفهومی این بخش (پرسشگری نقادانه)

- ۱,۱ پرسش‌های هدایتگر گفت‌وگو
- ۱,۱,۱ پرسشگری در علوم تربیتی و تفکر تاملی
- ۱,۱,۲ پرسشگری در تدریس چالشی
- ۱,۱,۳ پرسش‌گری سقراطی (الگوی ریچارد پل)
- ۱,۱,۴ انواع پرسش‌ها
- ۱,۱,۴,۱ پرسش‌های آبجکتیو-سابجکتیو
- ۱,۱,۴,۲ پرسش‌های قلابی-تیری
- ۱,۱,۴,۳ پرسش‌های جدلی
- ۱,۱,۴,۴ پرسش‌های عام-خاص
- ۱,۱,۴,۵ پرسش‌های ترکیبی
- ۱,۱,۴,۶ پرسش‌های جهت‌دار

۱,۱,۵. پرسش و هدایت بحث و یادگیری

۱,۱,۵,۱. پرسش‌های خوب در هدایت بحث

چهار، گفت‌وگوی نقادانه .

گفتگو غایب بزرگ درس و مدرسه و جمع و جامعه ما است. گفتگو از سانی منعطف در اندیشیدن بار می آورد زیرا شرط مهم آن گوش سپردن به دیدگاه‌های متفاوت و گشودگی بر اصلاح باورهاست و بر این اساس در حاکم شدن حق جویی و دوری از عقیده‌پرستی نقشی مهم ایفا می‌کند.

گفت‌وگو را باید همچون همه مهارت‌های رانندگی، نویسندگی، سخنوری... که با دانستن شان به دنیا نمی‌آییم آموخت. دوره گفتگوی نقادانه سومین بخش از دوره تیزفکری در زندگی رومزه است. روش‌شناسی و روان‌شناسی گفت‌وگو، تبیین انواع گفت‌وگو، استعاره‌های گفت‌وگو و تمرین‌های کارگاهی در زمینه گفت‌وگوی ثمربخش از مهمترین سرفصل‌های این دوره است.

سرفصل‌های مفهومی این بخش (گفت‌وگوی نقادانه)

۱,۱. معنای لفظی، اصلاحی گفت‌وگو

۱,۲. واژه‌های هم‌نشین و جانشین گفت‌وگو

۱,۲,۱. مناظره Debate

۱,۲,۲. مذاکره Negotiation

۱,۲,۳. گفت‌وگو Dialogue

۱,۳. جنبه‌های گفت‌وگو

۱,۳,۱. روان‌شناختی

۱,۳,۲. اخلاقی

۱,۳,۳. معرفت‌شناختی

۱,۴. الگوهای گفت‌وگو

۱,۵. استعاره‌های گفت‌وگو

۱,۵,۱. استعاره فروشنده

۱,۵,۲. استعاره قهوه‌خانه‌ای

- ۱,۵,۳. استعاره همسایگی
- ۱,۶. خصوصیات اهل گفتگو
- ۱,۷. معرفت‌شناسی اختلاف
- ۱,۸. روان‌شناسی اعتراض
- ۱,۹. اصول کلی گفتگو
- ۱,۱۰. سنجش گفت‌وگوی ثمربخش
- ۱,۱۰,۱. رایج‌ترین لغزشگاه‌های گفتگو

«تیزفکری» در اندیشه عقاب‌پروری است. «عقاب» کسی است که شجاعت فکری لازم برای رویارویی با مشکلات و اندیشیدن به راه حل واقعی آنها را دارد. «تیزفکر» به مهارت‌های اندیشیدن - تفکر نقادانه، خلاقانه و حل مساله مجهز است در مقابل، لاشخور به لاشه‌خواری (آماده خوری) مشغول است؛ کار لاشخور ساده‌سازی مسائل و اکتفا به ایده‌های اولیه و دم دستی در حل مسائل است. عقاب پروری هدف تربیتی «تیزفکری» است که نسخه جایگزین خودمحموری‌ها و جمع‌محورهای نابخردانه در هر جامعه است.